

Alapított 1857-ben. Steinschneider Jakab I. cs. és kir. szab. ágynemű-gyáros, 6 es. és kir. fensége Klotild főhercegnő udv. szállítója, számos kitüntetések és szabadalmak tulajdonosa.

BUDAPEST,

Király-utca 79, saját házában, bátorodik a tisztelt közönség figyelmébe ajánlani úsan felszerelt raktárát az ágynemű szakmába vágó összes cikkekben, mint közönséges, finom és legfinomabb paplanok, ágyceték, lószőr és tengerfü matracok, szalmazsákok, polkroczok és takarók, tollak és pelyhek vasbutorok, továbbá szőnyegek és függönyök, nemkülönbön diván- és asztaltakarók, stb.

WELDLER ÉS BUDIE

fehernemű és kelengye-gyár budapesti raktára. Minden fajtájú fehéreneműek, különösen pedig teljes kiházasítási felszerelések a legmértékeltébb árakon. Rajzok és árjegyzékek bérmentve és ingyen.

HYGEA HAJ-BALZSAM. Kétféle hajfenntartó. E hasonlíthatatlan készítmény erősíti, szépíti és tisztítja a haját; ősz hajnak fiatal színet és szép-ségét visszahozza. Nem hajfestő szer — hanem hatása a hajgyökérről irányul. Orvosi tekintélyektől megvizsgálva és ajánlva. 1 palackkal frt 2.50. — Kisérleti üveg frt 1.50. Kizárólag Dimitrijevic S. gyógyszerésznél, Aracsaban (Franyova), Bánát. Kimerítő leírások és használati utasítások kívánatra ingyen és bérmentve.

Poloskák, svábbogarak, csótánybogarak, molyok, hangyák, bolhák, legyek stb.-ket biztosan és gyökeresen kiirtja csak az én minden rovarirtó porom

dobozokban 1 frtjával kisebb 30 krajával. Azonkívül ajánlom különlegességűmet, a. m. sváb- és csótánybogár-irtó-porot dobozokban 1 frtjával, kisebb 55 krajával; moly- és hangya-irtó-por dobozokban 1 frt, kisebb 55 kr. és 30 kr. Elpusztíthatlan meza-futatók, melyek segítségével a rovar, moly vagy oroszbogárpor egyformán szétszórható és a legkisebb hasadékokba behelyezhető. Egy darab ára 40 kr. Poloska-irtó-szess butorok száma. Egy nagy üveg 50 kr., egy kis üveg 30 kr. Felülmúlhatatlan hatású poloska-irtó-szess, falazat számára. Festésnél, meszelésnél vagy falak mázolásánál a festékbe, mézbe vagy vakolatba keverésbe alkalmas. Egy pintes üveg elegendő egy közepes méretű szobrára. Ára 1 frt. — Cs. és kir. szab. a maga nemében egyetlen hatása

patkány- és egér-irtó-szer!!! (Nem vére!) Csak rágó állatoknak hatálos. Egy bádog-doboz ára 1 frt, 6 doboz 5 frt o. é. Vidéki megrendelések 1 frt-on alul nem eszközölhetők. Nagyban vevők bizonyos arányban részesülnek. Az összes fentvezetett gyártmányaim megfélelő magyar és nemzet használati utasításokkal el vannak látva. — Valódi minőségben nagy és kisebb mennyiségben kaphatók: m. kir. szabad. vegyészeti termények gyára, hova minden írásbeli megrendelés intézendő. Fiókraktárak Budapesten: Szilber Antal veje, VII. király-utca és károly-körút sarkán, b. Orzsy-féle házban; Thaler József, V. nagykorona-utca 12. szám; Takács Lajos, IV. Hatvani-utca 19. sz.; Gaizler Béla, I. vár, tárnok-utca 6. sz.; Weninger M., II. fő-utca 28. sz., és Magyarországon a legtöbb fűszerkereskedésben.

REISS B. Budapest, VII. király-utca 47. sz., I. em. hova minden írásbeli megrendelés intézendő. Fiókraktárak Budapesten: Szilber Antal veje, VII. király-utca és károly-körút sarkán, b. Orzsy-féle házban; Thaler József, V. nagykorona-utca 12. szám; Takács Lajos, IV. Hatvani-utca 19. sz.; Gaizler Béla, I. vár, tárnok-utca 6. sz.; Weninger M., II. fő-utca 28. sz., és Magyarországon a legtöbb fűszerkereskedésben. Tessék csak «Reiss B.-féle» gyártmányt kérni!!! Sternberg Armin hangszerkészítési ipartelep Budapest, Kerepesi út 36. sz. a.

Legujabb vonós népzitara szabadalmazott. 2 frt. Ezen legujabb hangszereket a hozzáadott utasítás szerint, bárki azonnal megtanulhat, és legott a leg-szebb zenedarabokat előjátszhatja. Ajánlható tehát mindazoknak, kik esékely összegért élvezetes órákat kívánnak maguknak szerezni. A vonós népzitara ára vonóval és utasítással együtt 2 frt. Utánvételt mellett a csomagolási költséggel együtt 2 frt 10 kr. 2 frt 33 krajn előleges beküldése ellenében a hangszer bárhova bérmentve megküldetik. Minden egyéb hangszerekről és hangszer-kellékekről szóló kimerítő képes árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve megküldetik. Harmonikáról szóló képes árjegyzék külön kiadásban. Mindennemű hangszerek javítása szak-szerű pontossággal elvégeztetik. Használt hangszerek cserébe is elfogadtnak.

Sternberg Armin hangszerkészítési ipartelep Budapest, Kerepesi út 36. sz. a.

17. SZÁM. 1890. BUDAPEST, ÁPRILIS 27. XXXVII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és 1 egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre — 6 • Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt fél évre — 4 • Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt fél évre — 3 • Külföldi előfizetőkhöz a postaiilag meghatározott viteldíj is csatolandó

ORBÁN BALÁZS. 1890—1890.

SOKAN fognak ez országban őszinte részvétellel értesülni annak a férfinak a haláláról, a kinek neve e sorok fölött olvasható. Mert nem sok ember van az országban, a kinek személyes ismeretsége oly széles körökre terjedt volna ki, mint az övé. Irodalmi munkássága, politikai szereplése önmagokban is elegendő ismeretessé tették volna nevét. De Orbán Balázs valóságos különlegesség volt abban a tekintetben, hogy bejárta az országot egyik végétől a másikig, érintkezett az emberekkel s személyileg is megismertette magát. Mint hajdan a bugyó táblalibrák, a kik valamely politikai irány szolgálatában sorra járták a vármegyegyűléseket, azonképen látogatta ő képviselőválasztások előtt a kerületeket; megfordult minden faluban, szónokolt minden jelentősebb helyen s fíradhatatlannak mutatkozott a választási agitáció mezején mindenütt, a hol pártjának, a függetlenségi és 48-as pártjának, elveit terjeszteni, jeleltjeit támogatni kellett.

Orbán Balázs tökéletesen rá volt teremtve erre a szerepre. Szép, daliás alakja, a régi ösökre emlékeztető jellegzetes vonásokkal, hajlott sas orral, s hatalmas bajuszszal, párosulva a magyar öltözettel, melyet le nem tett soha, mindez kész ajánló levél volt számára a magyar nép előtt, mely szívesen hallgatta szavait s lelkesedett érte. Kitünően tudott a nép nyelvén beszélni s mint népszónok mérhetetlenül fölötte állt a parlamenti szónoknak.

De nemcsak külsejében volt szembe-tűlő egyéniség; származása, élet-módja, ifju- és férfiri története, életének csodálatos viszontagságai, mindez oly alakká tette, mely méltán tarthatott érdeklődésre igényt. Anyai ágon Pécsi Simon erdélyi kanczellártól, a szombatosok fejétől származott. Nagypapa Mária Terézia magyar testőrségének volt egyik legdaliásabb vitéze, ki e királynő kegyének köszönhetette bárói címét és jószágait. Apja, b. Orbán János, huszárkapitány volt, a ki I. Napoleon

ORBÁN BALÁZS. Ellinger Ede fényképe után.

Szt.-Margitszigeti gyógyfürdő Budapest.

35° R. meleg artzi kénes forrás, nagyszerű fürdőház, porcellán-márvány-, kád- és köfürdők zuhanykészülékekkel, villamos fürdők. A szt.-margitszigeti hévíz mint fürdő, vagy belsőleg, vagy belégzésre kitünő eredménnyel használtatott a következő kóralakok ellen: Csúsz, zsákak, idült kötegek, külsőretek után fellépett izadományok, ugrásintén hashártyalob és méhántalmakkal járó izadományok, görvél és bujakor, máj-, gyomor-, bélbántalmak, idült székrekedés, hólyagurut, női bántalmak, garat-, gége-, tüdőhurut, hűdésök és idegbántalmak. Utóbbiak ellen a villamos fürdők alkalmazatiak meglepő sikerrel. A szigetén nagyszerű pormentes sétányok, ritka szépségű virágkertészet, 300 minden kényelmel berendezett szoba, társalgási terem bel- és külföldi hírlapokkal ellátva, posta, telefon távirat-összeköttetéssel, gyógyszerár, hol mindennemű ásványvíz is kapható. Rendelő fürdőorvos: Dr. Bauer Antal, főhercegi udvari orvos. Naponta katona- és népzene. Hajóközlekedés a fővárossal félóránként. A szigeten lakó fürdővendégek a fürdő- és menedjégnél előnyben részesülnek. Fürdő-idején tartama május 1-től október 1-ig. Lakások megrendelése a szigeten a felügyelőségi irodában. 4199 Szt.-Margitsziget gyógyfürdő felügyelősége Budapest.

Nehéz hallást

mindennemű rossz hallást, különösen makacs és idült eseteket, gyorsan és tartósan gyógyít a hallást gyógyító készülek német bir. szab. 39814, angol szab. 5836. Közelebbit: J. C. STEINBRÜCK, Berlin NW. 21, Spenerstrasse 9. Számos bizonyítvány, a többek közt: «Nyolcz év óta szenvedett leányom nehéz hallásban. Használtam tehát e készületeket is, és legnagyobb örömmel beismerem, hogy leányom, ugy mint azelőtt jól hall.» Berlin, 1889 augusztus havában. Jaenike A., szolg. k. vasuti felügyelő. Kleiststrasse 40. Mint legujabb ajánlatik: a viselésnél majdnem láthatatlan egyszerű és villamos halló-készületek (mikrofon). 4155

Az kétségtelen, hogy gyakran egészen egyszerű, könnyen beszerezhető háziszor meg- lepően gyors gyógyulást szorzett. «A Beteg-barát» című kis íratban még bizonyítékokat is találunk arra nézve, hogy még hosszsz, reménytelennek nevezett esetekben is, gyógyul- lás állott be. Minden betegnek el kellene olvasni azon könyvet; Richter kiadótétele Lipcsében ingyen megküldi.

Legjobb és Leghírnevesebb Pipere Hölgypor La VELOUTINE Különleges Rizsor BISMUTTAL VEGYITVE CH. FAY, ILLATSZERÉSZ, PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

Kwizda köszvényfolyadékja évek óta kipróbált háziszor eszű, köszvény és idegbajok ellen. Valódiilag csak az itt mellékelt védjeggyel. — Kapható Ausztria-Magyarország minden gyógyszerárában. Főletét Magyarországon részére: Budapest Török József gyógyszerárában. Egy üveggel 1 frt o. é. Naponkinti postai szétküldés a fő-letét által: KWIZDA FERENCZ JANOS. osztrák cs. kir. és román kir. udv. szállító kerületi gyógyszerárára Korneuburgban, Bécs mellett.

SZOBRÁNCZ-FÜRDŐ négy ásványos forrásának hideg sós-kénes vize biztos se- gélyt nyújt mindennemű bőrkütségekben, gyomor- és máj- bajokban, görvélyes betegségekben, csúszos és köszvény- gátásban, dagasztások, vértódlás, szemgyen- gülés, nemi bajok és kövérség ellen. Az újabb berendezés és átalakítás teljes kényelmet biz- tosít a vendégeknek és ugy a lakások, miként az étkezés ára mérsékelve lett és jutányosnak tekinthető. A fürdővendégek az oda- és visszautazásra vasuton Ungváron át egyharmad díj-leengedésben részesülnek. Ungvárról Szobránczra jó bérkocsis közlekednek. Ezen páratlan gyógyvíz üvegekben több évig megtartja gyógyerejét, miért is azt a beteg otthon is sikerrel használ-hatja. Egy nagy láda 40 üveggel a fürdőben 7 frt, kisebb láda 20 üveggel 4 frt. A vízszállítás is vasuti kedvezményben részesül. Megrendeléseket a Fürdőigazgatóságig kell el-jezteni. Budapest ezen viz csupán Édeskuty L.-nál kapható. Május 1-től június 15-ig és augusztus 15-től szeptember végeig 30 szatálól leengedés. Fürdőorvosul a kerületi orvos, dr. Bussay ur, van megnyerve. Szobráncz, 1890. 4192 A fürdőigazgatóság.

VÉGHLESI VERA-FORRÁS. Hazánk legtisztább, leg- olcsóbb és legjobb szén- savdus, égvényes savanyuvize. VEGHLES-SZALATNÁ-n (Zólyom-m.) Mindig friss töltésben kapható a budapesti főraktárban: Erzsébet-körút 56-ik szám alatt. Telephon-összeköttetés. Számos raktár a vidéken.

Kárpitos butorok Asztalos butorok nagy választékban, minden alakban, ezekhez a legújabb szö- vetek Haas Filöp és Fiai cégtől. hálószobák, ebéllőszobák minden stílyben kitünő mes- terek általi készítése. Terem és műterem Ferenczok-Budán, I. em. a bazárban. Mely tisztárettel Karner József, kárpitos-mester.

50 év óta sikerrel használtatik! zepült és májfoltokat, valamint az összes börtisztatlanságokat el- ávolítja jóállás mellett a Spitzer-féle seplő s májfoltt elleni arzenkőnes s Saluator-zsappan alódi minőségben egyedül csak a 115 év óta fennálló Saluator- gyógszertárban Eszéken, felsőváros Diána J. G.-nél apható. Hatása előmozdittatik, a Spitzer-féle salakos mosóvíz használata által, 1 üveg ára 50 kr. Ajánlom makacsabb börtiszt- atlanságoknál a «Mílicz-arzenkőnesöt», 1 tégely ára 60 kr. — Kíttünő lyoni rizspor 1 doboz 1 frt, kis doboz 50 kr., 1 tégely pitzer-kenőcs 35 kr., 1 darab Saluator-zsappan 50 kr. fűtan többféle utanzások léteznek, a Spitzer és Mílicz kenőcs- ez használandó zsappanba saját céggem be van nyomva és csak zen céggemmel ellátott «Salvator» zsappan tekinthető valódiának. Spitzer-kenőcs födelén pedig a Saluator-fej domborn nyomásban a feltüntetve. — Raktár Budapest Török József gyógyszer- árában, király-utca 12. szám. Postai megrendelések utánvétel lelett azonnal eszközöltnének. Elismerő levél. Győr (Torontál m.) 1889. jul. 6. Tisztelt uram! A mult hóban küldött 3 adag seplőkenőcseszel b. nagyon meg vagyok elégedve. En ugyania már 18 éve, hogy sen kitünő hatás arzenkőnesöt öntől a legnagyobb megelé- gessel veszem és biztosítom, hogy megrendelői száma szépen yarapodott általam és fog is. Ugyisntén most is kérek 6 tégely seplő elleni arzenkőnesöt egy barátom számára. Üdvözlettel Várkonyi Sándorné.

TERMÉSZETES BILINI SAVANYVIZ Legkiválóbb képviselője az alkalikus savanyuvizeknek! (33,6339 szénsav. natron 10,000 részben) mint gyógyforrás évenként növeli elismert jó hírnevét, a azokivül a leg- kitünőbb diéta- Édeskuty L. ur ivócsarnok- usitait képezi. Edesekuty L. kában a nyári hónapokban pohárszámra is kapható. Pastilles digestives de Bilin (Bilini emésztési czukorkák) biztos szer mindennemű emésztési zava- rok ellen, mindig friss minőségben van készletben a főraktárban. cs. és kir. és szerb ÉDESKUTY L. k. udv. szállítóalán Budapest, Erzsébet-tér 8. Kapható azonkívül minden gyógyszerárban, fűszerkeres- kedésben, szállóokban és vendéglőkben. Pastilles de Bilin a legtöbb gyógyszerárban és gyógyszerárú kereskedésben.

Orbán Balázs a hatvanas évek elején a Székelyföldre visszatért, atyja birtokát a kis Szejke földre leolvadva találta. De nem esett kétségbe. Elnevezte kis furdóját «magyar Gastéin»-nak s ragyogó jövőt képelt neki, noha bizony, kivált elinté, edes keveset jövedelmezett. A mellett a konstantinápolyi házak is legtek s az üres telkek nem igen voltak értékesíthetők. Balázs ily szegénynek tudva magát, örök időre letette a bárói címet, s midőn Fogarassy erdélyi püspök belépette birodalmi tanácsba, Orbán hazafiás érzetét az annyira sértette, hogy a katolikus egyház kebeléből is kilépett s unitáriussá lett, mely egyház iránt ettől kezdve folyton a legnagyobb buzgóságot és áldozatkészséget tanúsította.

Udvarhelyszék 1861-ben ideiglenes főjegyző-jévé, majd az öt székelyszék tiszteletbeli főjegyző-jévé választotta. 1867-ben Kolozsmegye választotta főjegyzővé, mely hivatalát azonban nem fogadta el, mert már akkor irodalmi munkásságának szentelte idejét. 1869-ben sajtóbíróvá is állították, mivel történeti adatok, a kortársak tudomása s az erdélyi közvélemény alapján Bíró Mihályt nevezte meg a Székelyföldről szóló művében a Maros-Vásárhelyt kivégzett vértanúk (Török, Horváth, Gálffy) áruólójának és az 1851-ki összeesküvés főadójának. A sajtóbíró-ság fölmentette a rágalmányos vádjára alól.

Képviselői pályája 1871-ben kezdődött, a mikor Maros-Vásárhely választotta meg képviselő-jének. Utóbb Székely-Udvarhelyről lett képviselő. Az utolsó két országgyűlési ciklus alatt pedig Bihar megye berettyó-újfalusi kerületét képviselte. Kilencz éven keresztül a képviselő-házban jegyzője is volt, mely tisztét a függetlenségi párt bizalmának köszönhette. A képviselő-házban, melynek egyik legszorgalmasabb tagja volt, csaknem minden nevezetesebb alkalommal felszóltat s beszédeit, melyeket írásban készített el s rendszeren így is adott át a gyorsíródnak, választói számára külön is kiadta.

Az irodalomban, melyet «Utazás a Keleten» című hat kötetes művével kezdett meg, majd meg a «Kelet tündérvilágának» fordításával folytatott, utóbb kizárólag a történeti szakmát művelte. Legfőbb irodalmi műve a «Székelyföld leírása» öt kötetben, melynek megírása nyolcz esztendejébe került s melynek kedvéért szűkebb kis hazájának minden zegé-zugát fölkerült s minden emléket át tanulmányozta. Utolsó műve «Torda városának monografiája» volt, melyért e város dispolgárává is választotta. A tudományos akadémiáknak szintén elismerte különösen a történeti forráskutatás és adatgyűjtés körüli érdemeit, midőn öt két év előtt levelező-tagjává választotta.

Orbán Balázs nőlen maradt s szinte meszerű egyszerűségben élt. Igénytelensége már-már az önmegtagadásig terjedt s esodálatos kevéssé tudott kijönni. Így sikerült, dacára szerény jövedelmének, mégis oly összegeket gyűjtenie, melyekkel egyháza iskoláit s utóbb az erdélyi közművelődési egyesületet támogathatta. Ez volt ambíciója, melyért még a szó szoros értelmében vett nélkülözésnek is alávetette magát. Kis hónapok szobácskában lakott, magától szolgált ki magát s még étkezései igényeit is a lehető legesekélyebb mértékre szorította.

Jótehetségét, melynek gyakorolhatóságához ily nélkülözés által szerezte meg az eszközöket, minden hiúság nélkül, diskrét szerénységgel gyakorolta, sőt rejtette a nyilvánosság elől, ha lehetett. Így szívárgott ki évek előtt, hogy Szolnokon pár száz, különböző idő- és ország-beli darab aranyat «talált», melyet bírósági kézhez tett le, hogy ha tulajdonosuk szoros határidő alatt nem jelentkeznek, legyen az erdélyi közművelődési egylet. A tulajdonos persze nem jelentkezett, hiszen ő maga volt, s mint barátjai jól

tudják, husz év kellett hozzá, hogy összekuporgassa. Az udvarhelyi öt osztályú gimnáziumnak már évekkel ez előtt tett nagyobb alapítványt, melyet legutóbb is folyton szaporított, hogy az ötödik osztályt, melyet már alig birtak fontartani, megmenthesse. Végrendeletében Szejke furdót testvéröccsének, Orbán Bódognak hagyta, de úgy, hogy annak jövedelméből évenként 200 frtot az erdélyi közművelődési egyesületnek s ugyanannyit a székelykeresztúri unitárius iskolának juttasson. Tövisi telkét, mely a regáljövédellel együtt mintegy 3000 forintot ér, szintén az «Erdélyi magyar közművelődési egylet»-nek hagyományozta.

Orbán Balázs az utóbbi időben már sokat betegeskedett, mindannak dacára sem életmódján nem változtatott, sem orvosi tanácssal nem élt. A mellett a legnagyobb pontossággal végezte képviselői tisztét. Utolsó beszédét, a naszdóv-déki erdő tárgyában, már súlyos betegen mondta el. Le is feküdt utána azonnal s néhány napra rá kiszenvedett. Az akarata ellen betegágyához hivatott orvosok már nem tudták megmenteni. Benne egy valóban önzetlen jellemet vesztett el a magyar közélet, a meggyőződés férfiat a politika, lelkes, áldozatra kész bajnokát a művelődés s buzgó munkását a tudomány.

A KIVÁNDORLÓ.

Sötét vadonból nyílt mezőre
Siet ki a patak;
Rá szembe jó a rét szellője
S perczig megállanak.

A szellő szól: jer vissza gyorsan,
Kint szörnyű a világ!
Patak szól: csak hogy átugortam
Szűk börtönöm falát.

A szellő szól: meg is fagy véred
Ha látod azt a tért,
Hol dölyf, irigység büszkén lépked
És a jó veszni tért.

Patak szól: csak büjti te sötétbe —
Nyílt róna nekem!
Hol a nem lankadó harc végre
Szabadságot terem!

Pásztor.

JÁHEL.

ELBESZÉLÉS.

IRTA BAKSAY SÁNDOR.

(Folytatás.)

XIV.

Ödöngünk!

Ráérünk; nem hajt a tatár. Nem drámát írunk, hol szó és gondolat pánccsalban csörömpöl. Gyalog járunk, néha könnyű lábbal, néha poros saruban, egyik háztól ki, másikhoz be. A te házaidba, mezeidre, erdeidbe, hegyeidre édes népem. Kényes népem, nyakas népem, fogyó népem, azt mondják; de nekem szép népem, erős népem, hiv népem. Nem keresem a hibáidat, — a szennyesedet a statisztikus ridegségével, a nyomorékjaidat a moralista keserűségével, a gazembereidet a kriminalista mohóságával. Fűvez vagyok; virágot szedegetek. A bürköt, a rutát, a maszlagot, az átkozott mályvát nem látom meg, nem is tudnék gyökerükig ásni. Csak a mi nyílik, ragyog, illatos.

Learattak, el is nyomtattak. Lenn a sikon sárgra tarló várja már az ősz; a mezőnek nincs más népe, csak a méh és virága a tisztaság. De annál jobban ragyog a hegy, mert az most virágzik. Tizenkét faluból, a ki lány van, mind

felköltözött. Ott tűzi, himezi, szavonyásza kendőjét, ingvállát, köti csipkékét, szegi fátylót, gyöngyözi pártáját. Ott szőlőpásztorokodik, — helyesebben mondva szőlőpásztor-nősködik — hujjálkora kora reggeltől késő estig, a sok Jsten nélkül való seregély ellen; és ha seregély nem akad, azért mégis csak hujjálkol, nehogy a legények azt gondolják, őrzetlen a szőlő.

Jáhel is fenn van szőlőt őrizni, csak hogy ő veje együtt van az anyja is, a ki viszont Jáhelt őrizi. Bizony nem a seregélytől, hanem a ráfűvő szőlőtől, a mi ugyan nem fűj, de ki tudja, mikor kel és honnét támad? Be is vannak kendőzve mindketten, hogy csak a szemük bogara csillog; úgy gyomlálnak, kacsoznak, kötöznek reggeltől estig.

Egyszersmind hallgatják a háromszori hirdeteiket.

Tudniillik a sok czéda lány, — czéda az valamennyi! — kiáll az ormokra, s ott kiabálják ki a leggyöngédebb természetű titkokat, kiki a másét, meg a magáét is; azt hirdetik a reménybeli házasságokat évekkel előre. Először, másodsor, harmadsor, harminczadsor. Egyik dombról a másikra száll az ekho, s a végsőről ugyanazon uton visszatér.

Tizedszor hirdetteknek: — Czelnás Palkó — Réti Lidi, jó lesz-e?

Szájról szájra megy, és visszajön a válasz: — Ijjuju, jó lesz!

Ha a felelet tagadó: más kombinációban két szárnnyra a kérdés, mindaddig, míg a jóváhagyás nem hangzik.

Jáhel szívét is feszíti a titok, mert olyan a lány, hogy maga is kihirdeti magát, ha nem vigyáz. Suttogja is a fenyves zöld levelek közé, azt a mit; és a dagadó gerédek pirulva zizegik vissza, azt a mit.

Azután összefogja ajkait, hogy el ne árulja magát.

Nincs rá szükség Jáhel. Megteszi azt más. Egy csengő hang a szomszéd oromról épen most kérdi meg a völgyi országúton ballagó utastól: — Jóra Péter — Lépj Jáhel, jó lesz-e?

És mivel a vándor nem felel mindjárt, újra kérdi tőle.

— Jóra Péter — Lépj Jáhel, jó lesz-e?

Jáhel összereszt. Szent isten! ki árulhatta el, holott senki sem tud róla?

De hát Jáhel! Ha a szád néma volt is, nem vallott-e az orezád? A halovány, vagy piruló, vagy mosolygó orezád? A szemed! A lesütött, vagy könnyező, vagy égő szemed, mikor Pétert sajnálták vagy bántották vagy dicsérték előtled? Az újaid! Nem irtál-e valamikor falra, deszkára, papírra, porba, jeges ablakra P betűket? A pártád! Miért nem tündöklök rajta a gyöngy, mint más leány; miért nem röpök a sok színes szalag a jobb és bal halántékok körül, mint a ki gyászol? Mért nem hordasz virágot, a mivel a többi lány külön játékot űz, mint egy spanyol kisasszony a legyezőjével? Hát a játszóra miért nem jársz? Azt gondolod, hogy az a sok értelmes valóság, a kiket nénédasszonyaidnak és leánypajtásaidnak hisz, mindezekből semmit sem itél és fog bizonyosra? Látod-e Jáhelke! Hát el ne fűj a bizonyistent, hogy te el nem árultad a titkodat.

Szerencséd, hogy az édes szülednek úgy be van kendőzve a feje; mert ha meghallotta volna, téged ugyan nem szidna, de bizonyosan sorra venné a hajlékokat, számon kérni, hogy micsoda alapon irták be azt a két nevet a hirdető könyvükbe.

De ne is búsulj tovább. A kikiáltás csak kétszer történt; az pedig nem érvényes.

A harmadik ezuttal elmarad, és elmarad vele együtt minden egyéb hirdetés is, mert ni! Az egész hegy egyszerre elnémult, mintha egyszerre

vágta volna el a tarkát valamennyi csacska szőlőpásztornak. Valami csuda történt.

Igen! Ott űget az országúton egy kis fekete lovon egy lógós-inges kisbíró. Egy legény! Szokatlan tünemény ilyen időben a hegyen. Hogy ne látna meg a leány szeme az ilyent! Et-től a látványtól némült el a hegy. Visszafojtott lélekzettel várták, merre tart.

A kisbíró Rákhel asszony szőlejebe kanyarodott fel, egy nagy levéllel.

— A jegyző ur küldi. Az van benne, hogy Péter koma berendeltetik az ezredhez. Kérdezteti a jegyző ur, hogy hol találja meg a levél?

Már pedig azért haza kell menni, mert azt fejből ember meg nem mondhatja, olyan cifra.

Haza is mentek; onnét izente meg a jegyzőnek, hogy: Jóra Péter őrmester, Dázsonfa. A Tiszteendő úrnál.

Együttálta maga is ráadta a fejét egy-két rend írásra, mert hátha a jegyző úr nem tudja igazán megírni, s a gyerekek baja lesz miatta.

Ő maga ugyan, — noha szebben olvas, mint az egész tanács, — irni nem tud, mert az ő idejében még nem tanult írást a leányfele. De majd ír Jáhel; megdiktálja ő, hogy mit?

Diktálja is, a mint következik: Jáhel pedig írja, a mint következik:

«Édes fiam!...»

«A mióta elmentél, csak egy leveled jött, hogy hol vagy...»

«Mi mindig a hegyen voltunk a szőlőt megmunkálni...»

«de majd az Isten téged is megsegít...»

«most meg azt mondta a jegyző úr, hogy újra behívtak...»

«ha erre találsz jönni, majd fehéreműtőd ki-cserélem...»

«legalább nem mondják abban az idegen országban, hogy jó ruhád sincs...»

«a gazdaság felől ne bússúlj, mert nem szabad annak pusztulni...»

«a búza is jól fizetett, a szőlő is szépen mutatkozik...»

«Istenek ajállak édes fiam, én mint Vajda Rákhel édes szüled...»

«de én kérem az én Isteneimet, hogy te read gondot viselj...»

«mert mink nekünk a jó termés, ha az nem örülhet neki, a kinek terem...»

«A Jáhel is köszöntet, mint igaz testvérudd; én is, várva várt édes fiam, mint Vajda Rákhel édes szüled...»

Eddig volt a levél. Az írja még utána vetette igen-igen apró betűkkel: írta a Jáhelke.

Borítékba tették, a címet ráírták. Aztán jól le kell pecsételni, hogy a Tiszteletes, a kinek a kezén keresztül megy, fel ne bontsa; mert lám, a bíró is mind felbontogatta a helység házában az ostyás leveleket. Nem is ér az az ostya semmit. Nincs az a bibliában.

Rákhel asszony egy réz-krajczárt vett elő, hogy majd azzal nyomtatják le jó erősen, de Jáhel megbotránkozva vetette vissza a rezet. — Réz-krajczárral pecsételni! Mit mondana az a Tiszteendő? Elvett a maga ládjából egy csillogó régi huszást. Ennyi legalább is megilleti az én testvérbátyámat! (Folyt. köv.)

TUDOMÁNYOS SZÉDELGÉSEK.

Talán minden tudományos foglalkozás közt a csillagászati észleletek teszik leginkább próbára az ember türelmét. A legesekélyebb hőmérsékülönözöt a kísérletezőt környező levegő és a

külső levegő közt, végzetésé válhat a teleszkopikus vizsgálódás pontosságára nézve, ugyanyira, hogy bármilyen hideg legyen az éjszaka, nemcsak, hogy a mesterséges fűtést nélkülöznie kell, de sőt különös figyelmet kell szentelnie arra, hogy észlelő-helyisége ép oly hideg legyen, mint a külső levegő. Teljesen csendesnek kell maradnia, figyelmet arra a tárgyra irányozva, a melyet vizsgál. Keztyűt nem zuhat kezére, mert ezek akadályoznak keze idegeinek a műszerei kezeléséhez szükséges érzékenységét. S akár hideg, akár meleg van, feladatát azok alatt az órák alatt kell végeznie, míg az emberiség többi része pihenő álmát élvezi. Ha egy üstökös kell fölfedeznie, kutatásai ép oly próbára teszik türelmét, mint a mily hátrányosak testi kényelmére. Egész ésfendőn át bámulhat az égre, a nélkül, hogy fáradozását a legesekélyebb eredmény jutalmazza.

Mindezt tapasztalatból tudta d'Angos lovag. Ez az ur egyike volt a híres máltai lovagoknak a mult század második felében s nagy hajlammal bírva a csillagászati kutatások iránt, egy kis észleldét építettett magának. A csillagászok közt úgy ismerték, mint az üstökösök pályájának kiszámítóját oly időben, a mikor hasonló számítások nehezebbek voltak, mint ma. De egész addig az időpontig, a melynél történetünk kezdetét veszi, nem ismerték semmi különösebb felfedezését.

1784-ben történt, hogy a becsvágyó lovnak szerencsés ötlete támadt, ugyanaz, melyet itt elmondandók leszünk.

Ez év májusában ugyanis a híres párisi üstökös-fölfedező, Messier, levelet kapott d'Angostól, melyben ez tudtára adja, hogy az ápril 11-ki éjjelen egy kis üstökös fedezett fel fark nélkül. Kezdetben nebulának vélte, mindazonáltal hogy bizonyosságot szerezzen magának fölé az esetben, ha üstökösnek bizonyulna, gondosan megállapította helyét a csillagok között.

Két-három felhős éj következett rá, a mikor újra megpillantotta az üstökösét és észrevette, hogy több foknyira kimozdult előbbeni helyéből. Most már tudta, hogy üstökös s ez okból közölte észrevételeit a párisi csillagászzsal. Következő hónapban a máltai csillagdát tüzvész pusztította el, mint hitték, minden irataival együtt. Attól tartottak, hogy most már üthetik bottal a nyomát az üstökösnek. Ez időben egy hónapra volt szükség, míg egy levél Máltából Párisba érhetett, úgy, hogy mire Messier értesült a fölfedezésről, már késő volt föltálni az üstökös.

De ime néhány év múlva a híres Bernulli matematikai folyóiratában egy cikksorozat jelent meg, mely megfigyeléseket közölt a d'Angos-féle üstököséről ápril 11-iktől május 2-ikáig, egyszersmind néhány számítás, állítólag ez észleletekből levezetve, melyek alapján ki lett mutatva, hogy minő pályában mozgott az üstökös a nap körül. D'Angos hozzáette, hogy e számítások teljes pontossággal felelnek meg a megfigyeléseknek.

Mindez ideig semmi sem adott okot a legkisebb gyanura sem, de a midőn a matematikusok kezdték közelebről szemügyre venni a föltevéseket, nemcsak hogy nem találták összeegyeztethetőnek a d'Angos által kimutatott pályával, de egyáltalában semmi pályával sem. Soha semmiféle égitest nem mozgott olyan pályán, mint az, a melyet az észleletek kimutattak, míg másfelől a d'Angos által kijelölt pálya az üstökös az ének egész más tájára helyezte volna, mint a hol ő azt látni állította.

Nyilvánvaló volt, hogy valami tévedésnek kellett lennie a lovag számításában. De lehetetlen volt azt oly módon javítani ki, hogy a kijavított pálya az észleleteknek feleljen meg. A legközelebb álló föltevés az lett volna, hogy az üstökös oly közel esőnek vegyék fel a földhöz, hogy majdnem akkép forogjon körül, mint egy drabantja. Kezdték az a vélemény lábra kapni, hogy az egész merő kóhalmány. De semmi mód nem volt annak bizonyítására sem, kivéve a számitásban rejő ellenmondás. Mikor az observatorium leégett, minden papir megsemmisült vele, úgy hogy lehetetlen volt az eredeti okmányokra hivatkozni. Senki más nem látta az üstökös, hiszen d'Angos maga mondta azt, hogy alig ki-vehető, következésképp könnyen kikerülhetett a figyelmet. Végül, ha a megfigyelések egészen hokoltak volna, föl kellene tenni, hogy a lovag több gondot fordított volna arra, hogy összhangzásba hozza azokat az általa megjelölt pályával, pedig mint láttuk, semmi összhang nem

volt a kettő között. A mi a dolgot még megmagyarázhatatlanabbá tette, az volt, hogy d'Angos tökéletesen értette az üstökös pályák kiszámításának akkori módját.

Harminez év telt el s d'Angos meghalt, mielőtt még a dologra valami viláosság derült volna. Az üstökös még mindig ott szerepelt az azon évi fölfedezések közt, de senki sem magyarázta meg a megfigyeléseket. Olbers 1820 körül újabb vizsgálat alá vette a dolgot, s mint mások, a kik hasonlóképp cselekedtek, arra a következtetésre jutott, hogy semmiféle üstökös nem követhetett oly irányt, a melyt állítása szerint d'Angos észlelt. Egyedüli megfajításnak az lát-szott, hogy ő fölvetett bizonyos mozgási pályát, kiszámította, hogyan látszanék a földről az az üstökös, mely abban a pályában mozogna, s azután elhárította a világgal, hogy ő észlelte az üstökös, a kiszámított helyzetekben, de számításába valami tévedés csúszott be.

Most Olbers fölkérte Enckét, hogy vegye be-ható taglalás alá a dolgot, és lássa, nem fog-e neki jobban sikerülni a dolog magyarázata. Encke szintén meggyőződött arról, hogy lehetetlen a kérdéses adatokat valamely elfogadható pályára alkalmazni. Végre sok próbálgatás után fölvetette d'Angos pályáját, és kutatni kezdte, hogy mily módon kellene változtatni rajta, hogy a fölgyeztet adatokkal egybevájon. És ekkor rábukkant a család megfajító kulcsára. Elfogadta a pálya fölvetését, de az üstökösnek a naptól való minden távolságát tizszel szorzta, a mi csupán egy számjegynyi tévedést tesz valamely logaritmusban s meglehetősen megközelítette a d'Angos által koholt eredményeket.

A rejtély most el volt oszlatva. A lovag, ki égett a vágától, hogy egy üstökös fölfedezője gyanánt szerepeljen, maga koholta ki a pályát. Föltéve aztán, hogy az üstökös abban mozog, kiszámította azokat a helyzeteket, melyekben a földről nézve látszanék. De szerencsétlen véletlen folytán ép egy számot hibáztatott el az üstökösnek a naptól való távolságra számokléteben s ekkép nem csupán meghusított az eredményt, de kiszolgáltatta számadataiban azt a gyönyör oldalt is, melynél fogva magyarázata halála után hosszú évek múlva is le volt leplezhető.

A tudományos mystifikáció ily vakmerő esérére alig található másik példa, habár a csillagászati megfigyelések meghamisítása igen erős kísértésnek teszi ki az azokkal foglalkozó lelkiismeretlen észlelőket, annyira nehéz valamit jól observálni, s annyira könnyűnek látszik hamis tételeket állítani fel, melyeket csak a kérdéssel behatóan foglalkozó tudományos bírálat képes megdönteni. De másnemű szédelgések a természettudományok más terein is fel-felütik fejüket. Nem egy természetvizsgáló ír le oly fajokat, melyeket soha nem látott, s osztályozó állapotokat, melyeknek létezése több, mint kétséges. Hanem a csillagászat oly exact tudomány, hogy abban az, a ki hasznolt vakmerőségre adja fejét, kétféle késsel játszik. Elég a legesekélyebb elmézés, hogy előidézze a katasztrófát, mint ezt a máltai lovag esete bizonyítja.

Olykor épen a megfigyelések lehető legnagyobb pontossága vezet a turpisság kiderítésére. Mert van a tudományos eszközökkel való mérések pontosságának is bizonyos határa, melyen a ki túllép, indokolt gyanunak teszi ki magát. Tudunk esetet, a mikor valaki egy sextanssal tett észleletek hosszu eredményét terjesztette egy tudományos szaktekintély elé, hogy megmutassa, mily ügyesen tudja kezelni műszerét. Az adatok sokkal jobban egybevágnak, mint a világ legelső observatoriuma legjobb műszerével végzett bármely hasonló észleletnél. De épen ez az egybevágás szolgáltatva a legjobb bizonyítékot arra, hogy a dolog nem egészen tiszta. Valószínű, hogy az észlelő a sextansával tett nagyszámú észleletekből önkényűleg választotta ki azokat, melyek egymással legjobban összhangzóttak, a többit pedig elvetette. (Ezt teljesen jogosult módszernek vélté, pedig olyan, a mely tökéletesen képes lerontani a tudományos vizsgálódás jóhiszeműségét.)

A tudományos szédelgés híres esete a Pater Hell expedíciója is Norvégiába, a Venus átvonulása megfigyelésére 1769-ben. Ez a tisztelendő ur jó nevű osztrák csillagász volt, de tudományos reputációján sötét foltot ejtett az, hogy az expedícióból visszatérve, mindaddig vonakodott közzétenni tapasztalatai eredményét, míg csak mások idevágó munkái napvilágra nem láttak, a melyekhez aztán ő is alkalmazta az ő tudomá-

UZSBA-HAVAS BECSÓBÓL.

A DÉCHY ÁLTAL FELFEDEZETT JÉG-TÓ A KLUCHOR-SZOROS ALATT.

KASZBER-HEGYSÉG.

KILÁTÁS AZ ADYL-SZÚRA A BARSZAN-VÖLGYBŐL.

TATÁRNŐ URUSZIBAN.

A BEZINGI-JÉGÁR.

SKHARA.

TETNULD, MULAKH FELŐL, SVANÉCZIÁBAN.

A KÖZÉP HEGYLÁNCZ, KOSTANTAU- ÉS DYCHTAU-HAVASOKKAL.

A KAUKAZUSBÓL.

AZ ELBRUSZ DÉLKELET FELŐL.

DYCHTAU A DUMALA-JÉGÁRÓL NÉZVE.

Déchy Mór fényképei után.

nyos észleleteit. Ebben ugyan még senki sem láthatna valami pozitív szélhámosságot, de a dolog java ezután jön. Mintegy 60 év mulva ezután fölalták Bécsben Hell eredeti följegyzéseit s ekkor napfényre kerültek azok az eltérések, melyek Hell eredeti és közrebeszélte megfigyelései közt forogtak fenn.

Ujabbán jött csak tudomásra a d'Angossal egy időben élt ismert francia astronomus, *Jeuraut* turpissága. Ez ember nemcsak nem állította teljesen köztött észleleteket nyújtani be az *Académie des Sciences*-hoz, hanem még a legkisebb fáradságot sem vette magának azok elpálástására. A csalást itt is a rendkívül összevágó adatok derítették fel. Habár kétszáz év előtti régi készülékekkel történtek is a kutatások, a számok mégis annyira egyeztek az utolsó számjegyig nap nap után, hogy a mai idők legjobb eszközeivel sem egyezhettek volna jobban. Hanem nemcsak ez a rendkívül pontoság keltette fel a gyanút, de az állítólag két különböző éjen végzett kísérletek közt előforduló tévedés azonossága is. Valódi megfigyeléseknél ilyen ismétlődése egy véletlen hibának csaknem kizártnak tekinthető, de ha, mint a jelen esetben, egy éj állítólagos megfigyelései egy más éj obszervációiból vannak levezetve, a tévedés könnyen becsusztat és benmaradhat. *Jeuraut* ebben az esetben a Jupiterrel adott megfigyeléseket, melyek kétségen kívül egészen találóak ahhoz a föltesvéshez, a mint ő képzelte a Jupiter mozgását. De az újabb idők pontosabb táblázatai kétségen kívül teszik, hogy a bolygó nem mozgatható úgy, a mint ő azt észlelni állította. Pedig *Jeuraut* nagy tekintélyű tudós volt úgyis mint a párisi tudományos akadémia tagja, s úgyis, mint a csillagászati táblázatok alapos kiszámítója.

Hasonló tudományos visszaélések legközönségesebb formája, mint a mondottakból kitűnik, az egyéni megfigyelések olyképen való önkényes megváltoztatása, hogy egymással jobban összehangolható legyenek a nélkül, hogy a végeredmény módosulást szenvedne. Bármi legyen a cél, melyet ezzel elérni akarnak, az eredmény rendszeren mindig a csalás kiderülése, s az, a ki nem állja komoly tudományos reputációját ily módon tenni kockára, utolsó sorban mindig maga az, a ki megbánja.

VILÁGFELFORDULÁS.

REGÉNY.

Irta VERNE GYULA, francziából ford. HUSZÁR IMRE.
(Folytatás.)

XI.

Mi volt a Maston J. T. zsebkönyvében és mi nem volt benne többé.

A jegyzetkönyv, a melyet a baltimorei rendőrség kézrekerített, mintegy harmincz lapból állt. Valamennyi tele volt írva algebrai jelekkel, egyenletekkel és végül számokkal, a melyek Maston J. T. számításainak végeredményét képviselték. E munkálatok a magasabb matematika körébe tartozván, csakis a matematikusok által voltak méltányolhatók. Itt szerepelt még a működő erők egyenlete is $V^2 - V_0^2 = 2gr$ (a), a mely a Földtől a Holdba problémájában is előfordult, a hol egyebek közt a Hold vonzóerejére vonatkozó kifejezéseket tartalmazta.

Szóval a be nem avatottak semmit sem értek volna e dolgozathoz. Indokoltnak látszott tehát velük is megismertetni az adatokat és az eredményeket, a melyek miatt a világ már néhány hét óta nyugtalanodott.

Az eredményt közölte is tették a hírlapokban, míhelt az enquete-bizottság tudomásul vette a híres matematikus dolgozatát... Valamennyi lap, pártkülönbség nélkül, a világ tudomására juttatta e közleményeket.

Mindenekelőtt Maston J. T. munkálata felett helye sem volt a vitának. A közmondás azt tartja, hogy a hibátlanul felállított problema félig már meg is van oldva, és ez a problema bámulatosan jól volt felállítva. Ezenfelül a számítások is sokkal szabatosabbak voltak, hogyszem az enquete-bizottságnak észbe jutott volna kétségbe vonni helyességüket és a belőlük levont következtetéseket. Ha a művelet végrehajtatik, a Föld tengelye okvetlenül módosulást szenved és az előre-

látott katasztrófák bekövetkeznek, egész teljes-ségükben.

A baltimorei enquete-bizottság által szerkesztett jegyzék, a mely közöltetni fog az ő és új világ összes hírlapjaival, folyóirataival és szemléivel:

«A hatás, a melyet a North Polar Practical Association elérni szándékozik és a mely a Föld régi keringési tengelyének egy új tengelyvel való felcseréléséből áll, a Föld egy bizonyos pontján megerősített lökészsülék visszalökése által idéztetik elő. Ha ez a lökészsülék elválaszthatatlanul és ellenállhatatlanul odatapad a talajhoz, akkor kétségtelen, hogy a visszalökés bolygónk összes tömegére fog hatni.

«A társulat mérnökei által kontemplált lökészsülék nem egyéb, mint egy óriási szörnyágyu, a mely semmiféle hatást sem idézne elő, ha függélyes irányban állana. A hatás-maximum elérésére vízszintesen kell irányozni, éjszaka vagy délfele és Barbicane és társai ezen utóbbi irányt választották. Ily körülmények közt a visszalökés a Földnek megrázkódtatását idézi elő éjszaka felé — olyan megrázkódtatását, a mely összehasonlítható egy nagyon finoman metszett billard-golyóval.»

Valóban, így sejtette a dolgot az ördögös Pierdeux Alcide is!

«Mihelyt a lövés eldőrdült, a Föld központja áthelyezkedik a lökészel párhuzamos irányban, a mi megváltoztatja a földpálya síkját, következésképpen a napév időtartamát is, de csak oly csekély mérvben, a mely figyelembe veendőnek egyáltalában nem tekinthető. Egyidejűleg a föld elkezd forogni egy új tengely körül az egyenlítő síkján és kőrforgása örökké ezen új tengely körül menne véghez, ha a napi körforgás nem létezett volna már a megrázkódtatás előtt.

«De e körforgás letezik a sarkok körül és a visszalökés által előidézett körforgással kombinálva egy új földtengelyt teremt, a melynek sarka a régítől x (ismeretlen) mennyiségnyire tér el. Ezenfelül ha a lövés abban a pillanatban dőrdül el, midőn a tavaszi napforduló, vagyis az egyenlítő és a nappálya egymást átvágó pontjainak egyike a lövéspont nadirján van és ha a visszalökés oly erős, hogy a régi földsarkot 23 fok 28 percznyel kizökkentse, akkor az új tengely a Föld pályáját a Nap körül csaknem függélyes irányban fogja érinteni, a mint azt körülbelül a Jupiter bolygó tengelye teszi.

«Tudjuk, hogy milyenek lennének a függélyesség következményei, miután Barbicane elnök jónak látta azokat a december 22 én tartott közgyűlés alkalmával jelezni.

«De tekintve a Föld tömegét és mozgási mennyiségét, képzeltető-e olyan lökészsülék, a melynek visszalökése képes legyen a mai földtengelyen változást, főleg pedig 23 fok 28 percznyi változást előidézni?

«Igen, ha egy ágyu, vagy pedig az ágyuk egész sorozata a matematikai törvényeknek megfelelő arányokban készítették, vagy ha ennek hiányában a felfalálók oly hatalmas robbanó anyag birtokában vannak, a mely a löveget az ily helyeseréhez szükséges gyorsasággal löki ki magából.

«Ha a francia tengerészek százhusz centiméteres ágyuját veszik mintául, a mely százötven kilogramm súlyú löveget másodperczenként ötszáz méternyi sebességgel röpit ki és ha ezen ágyu arányait megszázaszorozzák, vagyis egy milliószor nagyobb tőrfogatú ágyút öntenek, akkor ez képes volna száznolcvanezer tonna súlyú löveget kiröpitni. Ezenfelül a robbanó anyag elég erővel bírna arra nézve, hogy ha a löveget ötezer hatszázszor gyorsabban röpitse a régi löpőrnál, akkor az órajtott eredmény eléretnek. Ténylősz, másodperczenként kétezer nyolcvan kilométernyi gyorsaság mellett* nem lehetne atól tartani, hogy a löveg ismét visszakerüljön a földre és lökésével visszazökkentse a dolgokat előbbi állapotukba.

«Bármily rendkívülinek látszassék is, a földlakók biztonságának szerencsétlenségére Maston J. T. és társai rendelkeznek egy csaknem határtalan erejű robbanó anyaggal, a melyről az a löpő, a melyet a Columbiad lövegének a Holdba való röpitéséhez használtak, még csak megköze-

* Oly gyorsaság, a melylyel Párisból egy másodpercz alatt lehetne Sz.-Pétervárra eljutni.

lítő fogalmat se nyújt. Ezt az anyagot Nicholl százados találta fel. Alkatrészeinek csakis homályos nyomait találjuk fel Maston J. T. zsebkönyvében; a Gun-klub titkára e robbanó anyagot egyszerűen «méli—melonit» név alatt jelezte.

«Csupán annyit tudunk, hogy szerves anyagok és azót-sav vegyületekből készül. Bizonyos mennyiségű monoatomikus gyökök (Az C) ugyanannyi mennyiségű hidrogén parányokat cserélnek fel s ez által löpor állítatik elő, a mely úgy, mint a lövgapot, nem égető és éghető alkat-elemek egyszerű összevegyítéséből, hanem azoknak kombinálásából alakul.

«Utóvégre is bármilyen legyen e robbanó anyag, annyi bizonyos, hogy ereje több az elégnél arra nézve, hogy egy száznolcvanezer tonna súlyú löveget kiröpitse a föld vonzó erejének határán túl, az is kétségtelen tehát, hogy a visszafelé való lökés a következő eredményeket fogja előidézni: a föld-tengely felcserélését, a földsarkok áthelyezését 23 fok 28 perczcel, és az új tengely függélyes helyzetét a földpálya síkjához képest és mindezek következtében ama katasztrófákat, a melyektől a Föld lakói oly méltán félnak.

«Azonban fenmarad még egy esély, hogy az emberiség megmeneküljön egy művelettől, a mely a földgömb földrajzi és égalji viszonyaiban ily módosulásokat idézne elő.

«Lehetséges-e oly méretű ágyút önteni, hogy tőrfogata milliószor meghaladja a huszonhét centiméteres ágyút. Bármily óriási haladást mutathat is fel az érczipar, a mely a Tay- és Forth-hidakat, a garabíti viaduktot és az Eiffeltornyot képes volt előállítani, föltehető-e, hogy a mérnökök előállíthassanak ily óriási lökészsüléket, nem is említve a száznolcvanezer tonna-súlyú löveget, a mely az ürbe volna kiröpitendő.

«Méltán lehet kétkedni ez iránt. Itt rejlik nyilván egyike azon okoknak, a melyek miatt a Barbicane és társai tervének alapos okai vannak rá, hogy ne sikerüljön. De mindamellett mégis szabad tért enged számos és különösen nyugtalanító eshetőségeknek, miután úgy látszik, hogy az említett társulat már is a munkához látott.

«Ki kell jelentenünk, hogy a nevezett Barbicane és Nicholl már is elhagyták Baltimoret és Amerikát. Elutaztak több mint két hónappal ezelőtt. Hova? ... Minden bizonynyal a földgömb azon ismeretlen pontjára, a hol kétségkívül mindennek előkészítve kell lennie a művelet megkísérlésére.

«De miféle hely ez? Senki se tudja, következésképpen nem is lehetett üldözöbe venni e vakmerő gonosztevőket (sic), a kik a világot fel akarják forgatni, új közzentelepek kiaknázásának ürügye alatt.

«Nyilván nagyon is bizonyos, hogy ez a hely ki volt jelölve a Maston J. T. jegyzetkönyvének legutolsó lapján. De Barbicane Impey czinkosa a fogaival tépte ki ezt a lapot és e czinkostárs, a ki jelenleg a baltimorei fogházban van bebörtönözve, határozottan vonakodik felvilágosításokat adni.

«Ilyen tehát a helyzet. Ha Barbicane elnöknek sikerül elkészíteni szörnyágyuját és löveget, szóval ha műveletet a fennebb említett feltételek közt végre hajthatja, akkor fel fogja cserélni a régi földtengelyt egy újabbal és fél év mulva a Föld ki lesz téve e «megbocsáthatlan kísérlet» (sic) összes következményeinek.

«Ténylősz oly határidőt választottak, a melyben a lövés hatása egész és teljes lehet, oly határidőt, a melyben a földgömb által elszervezendő lökés a belterjesség maximumával fog működni.

«E határidő szeptember 22-dike, tizenkét órával később, miután a nap az x hely délkörét meghaladta.

«Tudva lévén a következő körülmények: 1-szor, hogy a lövés oly ágyuból fog eldőrdülni, mely egy milliószor nagyobb a 27 centiméteres ágyunál; 2-szor, hogy ezen ágyu egy száznolcvanezer tonna súlyú löveggel lesz megtöltve; 3-szor, hogy a löveg kezdetleges sebessége kétezer nyolcvan kilométer lesz; 4-szer, hogy a löveg szeptember 22-én fog kiröpitetni, tizenkét órával a Nap elhaladása után az illető hely délköre felett, — lehet-e mindezen körülmények alapján meghatározni, hol van azon x hely, a hol a művelet végrehazmenendő lesz?

«Világos, hogy nem! ... felelek az enquete-bizottság tagjai.

«Valóban, semmi sem teszi lehetővé az x

E MUNKÁLATOK A MAGASABB MATEMATIKA KÖRÉBE TARTOZTAK.

«VILÁGFELFORDULÁS.»

A CSÖPPFOLYÓ RÉTEG MEG FOG VÁLTOZNI.

pont meghatározását és kiszámítását, miután Maston J. T. dolgozatában nyoma sincs annak, hogy a földgömb melyik pontján fog keresztülmenni az új tengely, vagyis más szavakkal, mely pontokon lesznek az új földsarkok. 23°28' nyire a régiéktől! Am legyen! De melyik délkör alatt? — Ezt teljes lehetlenség megállapítani.

«Lehetetlenség tehát megállapítani azt is, hogy az Ozeánok felszínének módosulása következtében mely területek fognak alásülyedni vagy felemelkedni, mely szárazföldek alakulnak át tengerékké és mely tengerek szárazföldekké.

«Pedig Maston J. T. számításai után ítélve ezen átalakulások igen jelentékenyek lesznek. A megrázkódtatás után a tenger felszíne az új földtengely körül keringő ellipsoid alakját fogja felőlni és a csöppfolyó réteg színvonala a földgömb csaknem valamennyi pontján meg fog változni.

«Ténylősz, a régi és új tenger átvágási pontja — tekintve, hogy ez esetben két egyenlő keringési felület tengelyei találkoznak — két domborulatból fog állni, a melyeknek síkjai függélyesen vágják át a két földtengelyt, — illetőleg ama szög szárait, a melyet a két földsark képezni fog. (Szózerinti idézet Maston J. T. jegyzetkönyvéből.)

«Ebből az következik, hogy a felszínmódosulás maximumai, a régi felszínhez képest 8,415 méternyi emelkedhetnek fel vagy sülyedhetnek alá és hogy a földgömb bizonyos pontjain különféle területek annyival lesznek magasabban vagy alacsonyabban az új felszínnél (mindig a tenger felszíne értendő). Ez a módosulás mennyiség fokozatosan kevesebbulni fog ama határvonalig, mely a földgömböt négy egyenlő kör-metszvényre osztandja, a melyeknek határain a felszínmódosulás megszűnik.

«Még az is megjegyzendő, hogy magát a régi éjszakai földsarkot több mint 3,000 méter mély-ségű víz fogja elborítani, miután az a földgömb ellaposodásánál fogva, csekélyebb távolságban van a Föld központjától. A North Polar Practical Association által megvásárolt területek tehát víz alatt, következésképpen kiaknázhatatlanok volnának. Barbicane és társai igen jól belátták azt, de a legutóbbi felfedezésekből levont földrajzi következtetések csaknem bizonyossággal engedik feltételezni, hogy az éjszakai sark körül egy fensík létezik, a melynek magassága meghaladja a 3000 métert.

«A mi már a földgömb ama pontjait illeti, a melyeken a felszín módosulása eléri a 8,415 métert, következésképpen ama területeket illetőleg, a melyek a módosulás következményeit elviselni

kénytelenek lesznek, minden szabatosabb meghatározástól tartózkodnunk kell. Nem sikerülne ez a legleleményesebb mérnököknek sem. Ebben az egyenletben oly ismeretlen szerepel, a melyet semmiféle algebrai formula se képes túzetesen megállapítani. Ez az ismeretlen nem más, mint azon x pont fekvése, a hol a lövés fog eldőrdülni, következésképpen a hol a lökés fog előidézteni. Ez az x pedig e sajnálatos mű kezdeményezőinek titka.

«A Föld lakóinak tehát, bármily szélességi fok alatt éljenek, közvetlenül érdeklőben áll a titkot megtudni, miután a Barbicane és társai czég üzelmel által közvetlenül fenyegettetnek.

«Figyelmeztetjük tehát Európa, Afrika, Ázsia, Amerika, Ausztrália és Ozeánia összes lakóit, hogy figyelemmel kísérjenek minden tüzéségi műveletet, mint ágyúöntést, löpor vagy lövegvártást, a mely illett területeiken ne talán történnek és szemmel tartván minden idegent, a kinek megérkezése gyanúsnak látszanék, azonnal jelentést tegyenek róluk az enquete-bizottságnak, Baltimoreban, az Egyesült-államok Maryland államában.

«Engedje az ég, hogy e jelentés kezeinkbe jusson f. évi szeptember 22-dik napja előtt, a mely a földi rendszerben fennálló rend megborgatásával fenyegetőzik.» (Folyt. köv.)

EGYVELEG

«Embervásár Kínában. Tientsin kínai városban a mult évben dühöngött nagy éhség következtében messze vidékről is számos szegény ember jelent meg, kocsrakban hozva magukkal saját lányaikat és szomszédaikat, kiket, mint reájuk nézve legmélkülözhetőbb árucikkeket, nyilvánosan eladtak. Egy-egy gyermekért alig egy pár hatost kellett fizetni.

«A kínaiak adója aránylag csekély, nem egészen két forint az egy főre, de ennek fele is az adószedők s helyi hatóságok zsebébe vándorol, az állam alig 200 millió forintot kap belőle.

«A római híres Angyalvár egy részét, a Szt.-János-bástyát s az V. Miklós pápa által építtet tornyot lerombolták, hogy a Tiberis partján új építkezéseket lehessen tenni. A római hatóság általában nagyon sok változtatásokat tesz a régi Rómán és pedig a lakosok ellenére.

«Az olasz trónörökös a világ körül készült utat tenni. A trónörökös 20 éves s igen gyenge testalkatú ember, ki komolyan foglalkozik a tudományokkal és különösen régiségeket gyűjt szenvedélyességgel, de semminemű testgyakorlatokat nem szeret, katonai kötelezettségeit is csak kénytelen teljesíti.

«A tomszki egyetem fennállásának első évében igen látogatott volt, a mit kiválóan előmozdított az a körülmény is, hogy a szegény tanulók számára külön köztartás van, a hol teljes ellátást s még ruházatot is kapnak. Az egyetemen még csak két fakultás áll fenn: orvosi és természettudományi, de könyvtára és gyűjteményei már is igen gazdagok s az egyetem jövő nyártól kezdve tudományos expedíciókat küld ki Szibéria belső, kevéssé ismert vidékeire.

«Az influenza oka egy kegyes hógai pék nézete szerint a Hollandiában most folyó népezmálás. A biblia szavai szerint, midőn Dávid népet megszámlálni akarta, Isten az influenzát küldte büntetésül s ez akkor 70.000 embert ölt meg. Most is büntetésül jő ez a betegség.

«Az öngyilkosok klubja Bridgeportban, Connecticut államban, feloszlott, mert már csak két tagja maradt. A klub szabályai szerint minden évben egy-egy tagnak öngyilkosnak kellett lenni. Ed-dig a szabályt megtartották, de a két életben maradt, úgy látszik, nem hajlandó társai példáját követni.

«A dohányfogyasztás a földön Crawford számítása szerint jelenleg 2240 millió kilogrammot tesz, azaz fejenként majdnem 1 $\frac{1}{2}$ kilogramm. Leg-többet fogyasztanak el Uj-Dél-Walesban, hol egy lélekre 7 kilogramm jut. Európában Belgium 2,5 s Hollandia 2 kilogrammál áll elő, a «nagy pipájú, de kevés dohányú» magyar hazában még másfél kilogramm sem jut egy emberre. De még a legnagyobb dohányosok sem költenek mai napság oly tömörked pénzre az élvezetre, mint az I. Jakab korában állt angol nemesek, kik közt volt olyan is, ki egy év alatt 400 font sterlinget adott ki dohányra, mely összeg akkor tisztességes vagyonnak felelt meg.

«Nemzetközi hírlaptársaság alakult Londonban egy millió forint tőkével, mely az Európa különböző országaiban megjelenő nevezetesebb angol lapok tulajdonjogát megszerezte s azokat most együttesen egyenlő módon kezelte.

«A dologkerülő ellen leleményes módszert találtak ki e század elején Kalchraim thurgauai dologházban. A foglyot egy gödrébe kötötték, a melybe vizet bocsátottak s kezébe szivattyút adtak. Ha szorgalmasan szivattyúzott, a viz nem emelkedett, ha nem, vízbe fuladt. Az ily munkára itéltek közül egyik sem választotta a második módot, de egy sem akadt, kit másodsor kellett volna ily muszáj-munkára fogni.

«Kanadában a Szent-Lőrincz folyamot két óriási hidat akarnak építeni Quebec és Montreal mellett. Az utóbbi, mely nemcsak vasuti, de más forgalomra is készül, három kilométer hosszú lesz s egészen a Forth-hid mintájára készül.

«Bámulatos illatszer. Alnwick angol város muzeumában van egy legalább 3000 éves egyiptomi alabastrom edény, mely még most is kellemes erős illatot áraszt ki, tanúságul a régiek ügyességének az illatok készítésében.

ADYS-JÉGÁR SVANÉCZIÁBAN.

OSSZET ASSZONYOK MEHCSEKBN.

HADZSI (STIR-DIGOR).

DÉCHY ÉJJELI TANYÁJA AZ ADIRVÖLGYBEN.

NEMES ASSZONY URUSZIBÓL.

CSESEM FALU ÉS A BEJÁRAT A JILKISZUBA.

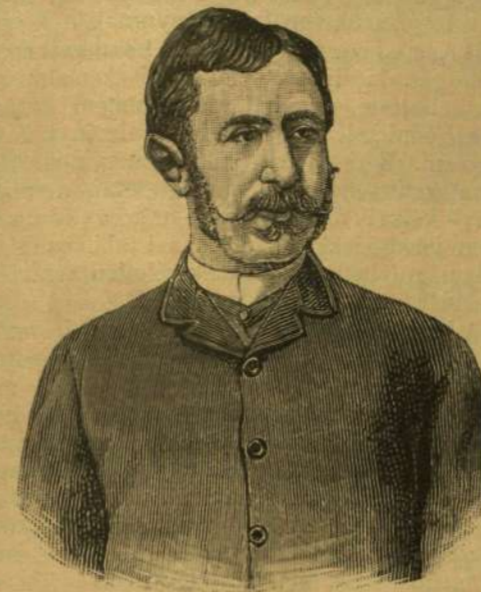
BAKSZÁN-TATÁROK URUSZIBAN.

JÉGESÉS (SÉRACS) A KARAGUM-JÉGÁRON.

CEJA-JÉGÁR, AZ ELSŐ JÉGESÉS ALATT LEVŐ MORENÁRÓL NÉZVE.

Koller K. fényképe után.

DÉCHY MÓR.

Száz éve most, hogy a turisták nagyhirű öse, Saussure, legelőször megmászta a Montblancot. Az ő kora előtt a gyakori emlegetés dacára rejtélyes volt az Alpesek hegyvidéke s annak tömredék szépségeit s köztük még a svájci tavak vidékét s a Salzkammergutot sem ismerte senki. Száz év alatt sok megváltozott. Svájc legszebb messzelátó pontjaira, a Rigire és a Pilátusra már kényelmes vasutak visznek fel, most tervezik a harmadikat a hatalmas Jungfrau csúcsára, melyet egy nemzedékkel ezelőtt még megmászhatatlannak hittek; a Sonnblick tetején meteorológiai állomás van, s az Alpesek körében csaknem mindenfelé kényelmes utak és fogadók várják az évről-évre ezrével érkező turistákat. De éppen azért, mivel az Alpesek szépségeinek hozzáférhetősége már annyira meg van könnyítve, a turisták vállalkozóbb része már nem elégszik meg ezzel a különben még mindig kedvelt s természeti szépségénél fogva örökké látogatott vidékkel, hanem e mellett kevésbé ismert hegyvidékeket, ismeretlen szép tájakat és sajátos élvezeteket keres.

A turisták eme modern Mekkáit közt újabban Norvégia, a hatalmas fjordjairól és éjjeli napjáról híres éjszakai vidék s az Európa és Ázsia közt határ vonalat képező Kaukázus hegyláncz a legnevezetesebbek. Norvégiát máris évenként legalább ezer látogató keresi fel, míg a Kaukázust egyes turista-expedíciók csak legújában, 1888 óta, kezdik látogatni. Jelenleg erről az utóbbiról akarunk szólni s ennek néhány nevezetesebb pontját mutatjuk be, Déchy Mór hazánkfiának fényképei után, ki már négy nyarat töltött e nagyszerű hegységben (két ízben magyar szakutódosok, a korán elhunyt Loyka Hugó s azután Schafarzik Ferencz ismert geologusunk társasá-

SZIKLÁK GUNIBBAN (DAGESZTÁN).

GEREK FOLYÓ ZUHATAGA.

gában). Déchy Mór ma már külföldön is a Kaukázus egyik legalaposabb kutatójaként ismerik, a minthogy ezen érdemeiért választotta meg a londoni nagytekintélyű földrajzi társaság tiszteleti tagjává. Képei, melyeket itt közlünk, a Kaukázust tárgyaló nagyobb önálló művében is meg fognak jelenni.

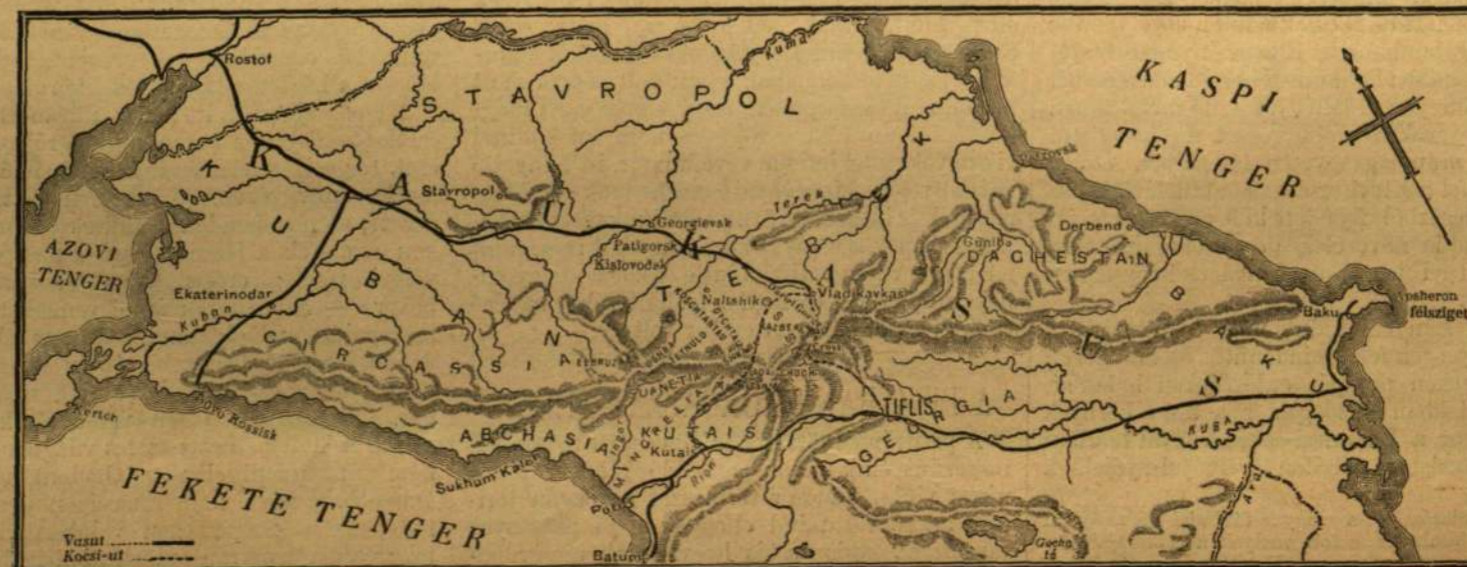
A hegyvidékek története a Kaukázusnál is ismétlődött. A görögök jól ismerték ezt a hegységet, mely az általuk lakott vidék határa volt. Régeik szerint innen hozta Jazon az aranygyapját, s ide láncozta le a haragvó Jupiter az emberek nagy jóltevőjét, Prometheuszt. Midőn azonban a művelt világ központja nyugat felé, Rómába, tétetett át, az Alpesek jöttek előtérbe s a Kaukázus hegylánczot lassanként elfeledték vagy csak nevérol ismerték. Újabban Samyl szabadságharca ismét erre a vidékre irányozta a közfigyelmet, de hogy még a szakértők is mily kevésbé ismerték ezt a hatalmas hegylánczot, eléggé tanúsítja, hogy 20-25 évvel ezelőtt minden földrajzi kézikönyvben azt állították róla, hogy nincsenek hatalmas csúcsai s a jégárak létezése is bizonytalan, holott ma már jól tudjuk, hogy e hegylánczban legalább hét csúcs van, mely magasabb mint a Montblanc, az Alpesek óriása s a jégárak száma és nagysága jelentékenyen fölülmulja az Alpesekét.

A nagy Kaukázus a Káspi-tengerbe nyúló Apszeron felszigetétől az Azóvi-tengerig 150 mérföld hosszú s átlag 25 mérföldnyi széles lánczban, délkeletről éjszaknyugat felé vonul. Délen az arméniai fensíktől kiindulva, éjszakra az orosz pusztákkal határos Mantis lapályba visz; két tengerre pillant, két földrészt választ el egymástól. Legmagasabb része közepben emelkedik a Terek folyamrendszeréhez tartozó Ardon, Uruch, Cserek, Urban, Csegem és Bakszan medrei felé. Ennek a középrésznek éjszakai végén áll a hatalmas 18-526 láb magas Elbrusz, déli részén pedig a mondákban gazdag 16-546 lábnyi Kazbek (még ez is 1000 lábmal magasabb, mint a Montblanc!) s közte még számos más hatalmas csúcs mered fel az örök hó vidékéig. Az óriási hegylánczot még vasut nem szeli át, de a Fekete-

tenger felől *Noro Rosszika*, az orosz síkság irányába *Vladikafkáz* állomások már egészen a hegy tövéig vannak s déli részén Batumtól Tifliszen át a híres petroleumtermő Bakuig vasutvonal húzódik, úgy hogy a turista nagyon könnyen megközelítheti. Igaz, hogy még itt nincsenek oly kényelmes fogadók, mint Svájcban s az alpesi tavak bűbájos vidékeinek hiánya is nagyban érezhető, de a természet nagyszerű pompája s a festőibbnél festőbb részletek dusan kárpótolják az utast kiállott fáradságaiért.

A kényelmes utazó Vladikafkázból postakocsin mehet át két nap alatt Tifliszbe. Az uton két híres kilátás van. Egyik a *Dariel-szurdok* óriási gránitsziklák között s a másik a *Kazbek* havas képe a hasonló nevű postaállomástól, a melyet mi is bemutatunk. A *Kazbek* és az *Elbrusz* kihalt vulkánok, a többi hegyek azonban tulnyomólag jéggezes sziklák. A *Kazbeket* ezelőtt husz évvel mászta meg az első angol utazó, de az oroszok s a benszülőttek még most is megmászhatatlannak hiszik.

A gyakorlott hegymászók, kik a kényelmes

A KAUKÁZUS-HEGYLÁNCZ TÉRKÉPE.

